

Юлія Конарівська

аспірантка кафедри історії України

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Визвольні змагання польського народу наприкінці XVIII – середини XIX ст. у висвітленні радянської історіографії

Події, що відбулися на Правобережній Україні наприкінці XVIII століття змінили хід східноєвропейської історії. Поділи Речі Посполитої призвели до знищення могутньої держави та її підпорядкування іншим країнам. Більше ста років польський народ боровся за свою незалежність. Такі події привертали інтерес дослідників. Але, на сьогодні немає загальної картини поглядів науковців на цю проблему. Метою і завданням даної публікації є аналіз поглядів російських істориків радянського періоду на визвольні змагання польського народу, які представлені у першому томі «Истории Польши», що підготовлена авторським колективом Інституту слов'янознавства Академії наук СРСР. Дану роботу аналізували Г. Яблонський[3], С. Фалькович[2] та інші. Проте, належної уваги даній проблемі не було приділено.

У цій монографії під редакцією В. Д. Корольока, І. С. Міллера, П. М. Третьякова, висвітлюються події історії Польщі від найдавніших часів до 1945 р. Події визвольних змагань аналізуються у восьмій главі частини третьої. Авторами цієї частини монографії були: І. С. Міллер, Г. Ю. Гербильський, В. Д. Корольок, Н. М. Мітіна, У. А. Шустер та І. С. Нарський.

Автори детально висвітлюють перебіг подій, які стосуються визвольних змагань, що відбулися від першого поділу Речі Посполитої до підготовки повстання 1846 р. Щодо поділів, автори констатують загарбницьку політику Австрії та Пруссії. Російська ж імперія на їх думку не отримала етнічних польських земель. Проте вину за знищення Речі Посполитої з Російської імперії не знімають. Аналізують діяльність річпосполитських сеймів 1770 –

80-х років та роботу Чотирьохлітнього сейму. У праці применшується роль реформ проведених в часи цього сейму, які були прогресивними для державного устрою Речі Посполитої. Проте не заперечують, що прийняття конституції 3 травня 1791 р було прогресивним актом. Дослідники високо оцінюють повстання під проводом Тадеуша Костюшка 1794 р. Зазначають, що воно стало початком національно-визвольного руху ХІХ ст, та є найбільш яскравою сторінкою в історії польського народу [1, с. 353].

Авторський колектив висвітлює участь польського народу в боротьбі за ліквідацію феодалізму та національну незалежність. У дусі марксистсько-ленінської ідеології зазначається, що об'єднання цих двох факторів було єдиним правильним рішенням для збереження Речі Посполитої.

Науковці ґрунтовно дослідили діяльність польської еміграції для об'єднання польських земель. Скептично ставляться до відновлення Речі Посполитої під протекторатом Франції. На їх думку, Наполеон використовував поляків та їх ідеї, як розмінну монету у боротьбі проти Австрії, Росії, Пруссії. Автори стверджують, що Польща цікавила Наполеона лише як воєнний плацдарм і вигідна карта у дипломатичній грі [1, с.394]. У цьому питанні проглядається проросійська налаштованість дослідників. Високо оцінюють розгром армії Наполеона російськими військами. Такий розвиток подій змінив політику на міжнародній арені. У монографії підкреслено, що перехід польських земель під владу Росії та утворення Царства Польського мало велике значення для розвитку польського народу. Все ж наголошено, що польський народ зіткнувся з новим ворогом – російським царизмом, але водночас знайшов могутнього союзника – російський народ [1, с. 408]. Дослідники не приховують негативного ставлення до царської влади. Проте схвалюють співпрацю польського та російського народів.

У монографії проаналізовано діяльність таємних товариств, які існували як на території Польщі, так і за її межами. Всі вони більшою чи меншою мірою впливали на визвольний рух польського народу. Особливе значення мало Патріотичне товариство, яке не підтримало планів декабристів, щодо

взаємної боротьби проти царизму. У Франції діяли демократичний і консервативно-монархічний табори польської еміграції, у Англії була створена організація «Люд польський», остання за словами дослідників справила значний вплив на формування ідеології передових революційних діячів у самій Польщі. До них автори відносять П. Сцегенного, Е. Дембовського, Г. Камянського. Науковці високо оцінюють роботу революційних демократів, вказують на велику підтримку їх ідей народними масами не тільки на території Польщі, а й за її межами.

У монографії ґрунтовно аналізується розвиток повстання 1830 – 1831 рр. Вказується на те, що шляхта і народні маси мали різну мету, що неминуче призвело до поразки. Автори наголошують, що воно завершило перший період національного руху і стало важливим етапом в боротьбі польського народу за національну незалежність [1, с. 446].

Таким чином, автори монографії детально висвітлюють боротьбу польського народу за визволення своєї держави від іноземного панування. Робота наповнена глибоким фактичним матеріалом. Проте їй притаманне тенденційне висвітлення подій. У першу чергу автори мислили в руслі марксистко-ленінської ідеології, через що не могли заперечувати загарбницького характеру дій Росії, Пруссії та Австрії щодо Речі Посполитої і змушені були констатувати прогресивний характер визвольних змагань польського народу. Автори при цьому широко посилаються на твори К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна. Поруч із цим проступає проросійська налаштованість дослідників, що призводить до специфічного трактування подій в дусі позитивного значення приєднання земель до відсталого в економічному і соціальному відношенні Російської імперії. Цим зумовлені протиріччя у оцінці історії Речі Посполитої наприкінці XVIII – середини XIX ст.

Література:

1. История Польши в трех томах / [под. ред. В. Д. Королюка, И. С. Миллера, П. Н. Третьякова]. – М.: Изд-во АН СССР, 1954. – Т. I. – 584 с.
2. Falkowicz S. Polska problematyka w rosyjskiej historiografii / S. Falkowicz // «O nas bez nas». Historia Polski w historiografiach obcojęzycznych. Poznań, 2007. С. 123 – 134:

3. История Польши в трудах советских ученых [Электронный ресурс] / Г. Яблоньский // Вестник РАН – 1966. – №10. – С. 53 – 60 – Режим доступа до журн.:http://www.ras.ru/publishing/raserald/raserald_articleinfo.aspx?articleid=d0bb4024-f30b-4ec2-9145-e8c763d7a857.